

camille
SAINT-SAËNS
- operni opus

marija barbieri

*U biti, ni Bach ni Beethoven ni Wagner nisu ti koje volim,
to je umjetnost sama. Ja sam eklektik.*

Saint-Saëns

Charles-Camille Saint-Saëns (1835. - 1921.) još je kao dijete bio glazbeno iznimno nadaren. S dvije i pol godine počeo je učiti svirati glasovir, s tri je čitao i pisao note, s pet je počeo skladati, u jedanaestoj je imao prvi koncert s orkestrom u glasovitoj Salle Pleyel, s trinaest se upisao na Konzervatorij te studirao orgulje i kompoziciju. Prvu orguljašku nagradu osvojio je 1851., no 1852. godine nije uspio dobiti *Prix de Rome*. Hector Berlioz glasovao je protiv njega, objašnjavajući: „On zna sve, ali mu nedostaje osjećaj za melodiju.“

S tek navršениh 18 godina Saint-Saëns je 1853. godine predstavio svoju *Prvu simfoniju*, a zatim se posvetio pijanističkoj karijeri. Uživao je glas klavirskoga virtuozu koji zaostaje jedino za Franzom Lisztom i Antonom Rubinsteinom. Zadivio je Richarda Wagnera kad mu je bez nota odsvirao cijeloga *Tristana i Izoldu*. Na jednom je koncertu ponudio kao dodatak, naravno bez nota pred sobom, bilo koju od Beethovenove 32 sonate! Nimalo nije zaostajao ni kao orguljaš. U tom je svojstvu djelovao na pariškoj crkvi Madeleine od 1858. godine. Cijenjene su bile i njegove komorne, simfonijske i koncertne skladbe u kojima se ogledalo njegovo prvorazredno tehničko znanje i poštovanje klasičnih glazbenih formula.

Neoklasicist u formi i strukturi, Saint-Saëns je počeo pokazivati sklonost i prema vokalno-orkestralnim oblicima te se počeo baviti mišlju da sklada oratorij na biblijsku temu *Samson i Dalila*. Samsonova je nadljudska

snaga bila u njegovoj dugoj kosi. Unatoč tome što se uspješno odupirao Filistejcima, čineći im golemu štetu, pao je kao žrtva svoje ljubavnice, Filistejke Dalile, odrezane kose i oslijepljen. Kad mu je porasla kosa, srušio je stupove Dagonova hrama, usmrтивši Filistejce, ali i sebe. Zašto je autor bez scenskog iskustva odlučio skladati veliko vokalno-orkestralno djelo s biblijskim sadržajem iz Staroga zavjeta, objašnjava u pismu koje je napisao nedugo prije smrti: „Oratoriji s religioznim ili ozbiljnim temama bili su u to doba vrlo aktualni. Grad Pariz nudio je nagradu da bi se potaknulo skladanje djela s tom tematikom. Nastale su tako *Marija Magdalena* Julesa Masseneta i moj *Potop (Le Déluge)*. Tih dana prijatelj glazbenik skrenuo mi je pozornost na temu o Samsonu i Voltaireov libreto. Nedugo zatim privlačni mladi pjesnik amater oženio se mojom nećakinjom i postao mi blizak prijatelj. Zapitao sam ga bi li mi napisao libreto za oratorij. 'Zašto za oratorij?' odgovorio mi je. 'Napišimo operu!'“

Bio je to Ferdinand Lemaire (1833. - 1879.), libretist *Samsona i Dalile*. I tako je nastala opera na kojoj je Saint-Saëns radio čak šest godina. Završio je najprije drugi čin. Djelo je posvetio slavnoj Pauline Viardot-Garcia i ona je otpjevala drugi čin u svojem ljetnikovcu, na primanju na kojemu je bio ravnatelj pariške Opere. Njemu se opera nije svidjela, smatrao je da je to „djelo glazbenika matematičara i beznadnog vagnerijanca“. Saint-Saëns je poslije izveo prvi čin na jednom koncertu, a kritika je komentirala da se nedostatak melodijskog nadahnuća nikad nije osjetio tako snažno kao te večeri. Trebalo je da zanimanje za operu pokaže Franz Liszt i izvede je u Dvorskom kazalištu u Weimaru, čiji je bio umjetnički ravnatelj.

I tako je praižvedba djela koje je najdublje francusko, francuska opera *par excellence*, bila u Njemačkoj i na njemačkome jeziku 2. prosinca 1877. godine. Paulinei Viardot-Garciji bilo je tada 56 godina i, naravno, nije mogla tumačiti Dalilu. Uloga je povjerena njemačkoj *mezzosopranistici* Auguste von Müller, koja je scensku karijeru počela kao dramska glumica i nastavila kao pjevačica. Dirigirao je Eduard Lassen, belgijski skladatelj i dirigent, rođen u Kopenhagenu, dugogodišnji ravnatelj Opere u Weimaru. Zaista internacionalna postava i događaj.

Trebalo je proći nešto više od dvanaest godina do prve izvedbe opere u Francuskoj, u Théâtreu des Arts u Rouenu 3. ožujka 1890. godine. Opera je izvedena prvi put 31. listopada 1890. u Parizu, u Théâtreu Lyrique de l'Eden, a Velika Opéra otvorila joj je svoja vrata Palaisa Garnier tek 23. studenoga 1892. godine. Camille Saint-Saëns umro je u Alžiru 16. prosinca 1921. godine.

Slavni francuski romanopisac, dramatičar i esejist Romain Rolland pisao je tada o Camilleu Saint-Saënsu: „U suvremenoj nervoznoj i burnoj umjetnosti ova glazba zadivljuje svojim mirom, svojim mirnim skladom, mekim modulacijama, kristalnom čistoćom, tečnim i glatkim stilom. Čak i njezina klasična hladnoća dobro djeluje svojim nagonskim otporom protiv čak i iskrenih pretjeranosti nove umjetnosti. Ima trenutaka kad misliš da su te doveli Mendelssohnu ili čak Spontiniju ili u Gluckovu školu. Čini ti se da prolaziš predjelima koje si nekad vidio i koje ljubiš; no ne tako da bi ikad mogao zabilježiti izravne sličnosti. Nigdje uspomene na nešto nisu možda rjeđe nego u ovoga majstora koji u svojem pamćenju ne samo da nosi sve nekadašnje majstore nego im je prema samome duhu sličan. I tu je tajna

njegove osobnosti i njegove visoke cijene za nas; on unosi u naš umjetnički nemir malo svjetla i nekadašnje ljupkosti. To su kao odlomci iščezloga svijeta.“

Saint-Saëns je utjelovljenje klasičnoga duha, najnaprednije enciklopedijske glazbene kulture koja se mora označiti kao njemačka, jer se zasniva na njemačkim klasičnim skladateljima, temelju svake moderne umjetnosti.“

Divio mu se i Gabriel Fauré. Pisao je: „Kad je riječ o Saint-Saënsu, ne čini mi se potrebnim hvaliti njegovanost, otmjenost stila, nadmoćnost tehnike, ispravnost ekspresije ili zanimljivost orkestracije, jer nema glazbenika u Francuskoj ili drugdje, čija bi djela bila na istome stupnju ljepote i poučnosti kao njegova.“

